

geleceğini ilgilendiren bir yönetim sorununa dönüşmüştür. Ülkenin çıkarlarını temsil etme yetkisinin kime ait olduğu sorusu BMM'nde ateşli tartışmalar meydana getirmiştir. Mecliste yapılan tartışmalarda, İtilaf Devletlerinin BMM'ni Osmanlı Devleti'nin halihazırdaki temsilcisi olarak görmemesine rağmen, BMM kendisinin ülkenin tek temsilcisi olduğunu düşünmekteydi. Tüm bu tartışmalar beraberinde, padişahın ülkenin gerçek temsilcisi olmadığı ve devletin kim tarafından yönetilmesi gerektiğini de gündeme getirmiştir. Bu tartışmalara son noktayı koyan ise Sinop Milletvekili Dr. Rıza Nur ve 78 arkadaşının meclise verdikleri saltanatın kaldırılmasına yönelik teklifleri olmuştur⁵. Böylece Büyük Millet Meclisi 1 Kasım 1922 tarihli toplantısında, öncelikle hilafet ve saltanatı birbirinden ayırmış ve daha sonra yapılan oylama ile saltanatı kaldırmıştır. Hilafet makamı ise Osmanlı Hanedanına bırakılırken, halifenin bu aileden olmak şartıyla ilim ve ahlak yönlerinden en yetenekli ve en olgun olanının BMM tarafından seçilmesi kararlaştırılmıştır⁶. Saltanatın kaldırılması ile Osmanlı Devleti tarih sahnesinden çekilmiş ve İstanbul Hükümeti işlevsiz kalmıştır. Osmanlı Devleti'nin son hükümeti, Sadrazam Tevfik Paşa'nın istifası ile sonlanmış, ikilik ortadan kalkmış ve BMM Hükümeti konferansta ülkeyi temsil edecek tek makam olmuştur⁷.

Konferansın Yeri ve Gidecek Heyetin Seçilmesi

Konferansta temsil edilme sorunu halledildikten sonra konferansın nerede, ne zaman toplanacağı ile heyette kimlerin yer alacağı sorunu ortaya çıkmıştır. Konferansın nerede yapılacağı bazı anlaşmazlıklara yol açmıştır. Ankara Hükümeti, Mustafa Kemal'in de konferansa katılabilmesi için İzmir'de yapılmasını istemiştir. Diğer yandan İngiltere Dışişleri Bakanı Curzon, İzmir'de toplanılmasının Yunanlılar için incinecek bir durum olduğunu ileri sürmüş ve eğer bir Türk şehrinde toplanılır ise doğal olarak konferansa bir Türk'ün başkanlık etmesi gerekeceğini söylemiştir. Bu nedenle İtilaf Devletleri konferansın Kasım ayının ilk haftasında tarafsız olan İsviçre'nin Lozan (Lausanne) şehrinde yapılmasına karar vermiştir⁸.

Meclisin bundan sonraki çalışması Lozan'a gidecek heyetin seçimi ile ilgilidir. Bu konuda meclis içerisinde öne çıkan isimler; Başbakan Rauf Orbay, Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Tengirşek ve Sağlık Bakanı Dr. Rıza Nur'dur. Ancak bu kişiler için bazı engeller söz konusudur ve Mustafa Kemal'in de bu isimler arasından heyet başkanını seçmekte kararsız kaldığı bilinmektedir⁹. İcra Vekilleri Heyeti Başkanı

⁵ Rıza Nur, **Lozan Hatıraları**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, Ağustos 1992, İlaveli 3. Baskı, s. 28-29.

⁶ Gencer-Özel, **a.g.e.**, s. 361.

⁷ Tevfik Paşa, 5 Kasım 1922'de Sadrazamlık'tan çekilerek, yerini 19 Ekim'de İstanbul'a gelen BMM temsilcisi Refet Paşa'ya bırakmıştır. Saltanatın kaldırılmasından sonra son Osmanlı padişahı olan Vahdettin ise İstanbul'daki İngiliz İşgal Kuvvetleri Başkomutanı Sir Charles Harington'a gönderdiği bir mektupla, iltica talebinde bulunmuş ve 17 Kasım 1922'de İngilizlere ait Malaya Vapurı ile gizlice Malta'ya gitmiştir. Salahi R. Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika**, C. II, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2003, s. 293-294.

⁸ Sonyel, **a.g.e.**, s. 291. Aslında İngiltere, Fransa ve İtalya 23 Eylül'de barış antlaşması için yaptıkları ilk çağrıda konferansın yerini Venedik olarak önermişlerdi. Fakat daha sonra bundan vazgeçip Lozan olarak değiştirmişlerdir. Bkz. Turan, **a.g.e.**, s. 276.

⁹ Budak, **a.g.e.**, s. 288.

Lozan Barış Antlaşması (24 Temmuz 1923)

Lozan Antlaşması tek başına bir antlaşma metninden ibaret değildir. Ana antlaşma metni 5 kısım ve 145 maddeden oluşmakta ve antlaşma maddelerini açıklayıcı nitelikte 17 protokolü içermektedir. Antlaşmanın ilk kısmı siyasî konularla ilgili olup 45 maddedir ve çoğunlukla sınırların tespiti, vatandaşlık işleri ve azınlıklarla ilgili hükümleri içermektedir. İkinci kısım "Malî Hükümler" başlığı altında toplanan 18 maddeden ibarettir. Bu malî hükümlerin büyük kısmı genel borçlar (Düyun-ı Umumiye) ile ilgili olup, diğer maddeler; Türkiye ve Yunanistan arasındaki tazminat meselesi, Almanya ve Avusturya tarafından İngiltere'ye terk edilen Türk altınları ve bazı muhtelif mali konulara aittir. "İktisadî Hükümler" başlığını taşıyan üçüncü kısımda ise 36 madde yer almaktadır. Bu maddelerde; Osmanlı Devleti'nden ayrılan toprak parçaları üzerinde kalan Türklerin mal, mülk ve hukukları ile Türkiye topraklarında yaşayan gayrimüslimlerin mal, mülk ve hukuklarına ait düzenlemeler, Türk ve yabancı şirket ve şahıslar arasında daha önceden imzalanan sözleşmeler ve İmparatorluk zamanında yapılmış olan hayat sigortalarının durumuna ait konular çözüme kavuşturulmuştur. 18 maddeden oluşan "Turuku Münakale ve Mesaili Sıhhiye" adını taşıyan dördüncü kısım, ülke içerisinde kullanılan yolların uluslararası ticaretteki kullanılabilirlikleri, liman ve demiryollarının durumu ve sıhhi konularla ilgilidir. Özellikle sıhhi konularla ilgili hükümlerde Hac ve Kudüs'e yapılacak ziyaretler sırasında hacıların sıhhatinin korunması güvence altına alınmıştır. "Muhtelif Hükümler" başlığı altında toplanan beşinci ve son kısım ise 25 maddeden oluşmakta ve sorun olarak görülen çeşitli konulardaki düzenlemeleri içermektedir. Bu konular içerisinde; harp esirleri, mezarlıklar, Osmanlı Devleti'nden kopan yeni devletlerin Türkiye'de ve Türkiye'nin onlarda kalan resmî evraklarının iadesi, savaş sırasında tarafların el koymuş oldukları taşıma vasıtalarının iadesi gibi ikinci dereceden olaylar yer almaktadır³³. Bu ana antlaşmaya ek olarak 17 protokol metne eklenmiştir.³⁴. Lozan'da İsmet İnönü tarafından imzalanan antlaşma 23 Ağustos 1923'te BMM tarafından da onaylanmış ve tüm devletlerin onayından sonra 6 Haziran 1924'te yürürlüğe girmiştir.

İtilaf Devletlerinin bir-iki hafta içinde imzalanacağını düşündükleri Lozan Konferansı'nda görüşmeler yaklaşık sekiz ay sürmüştür. Türkiye Lozan'da müzakerelerde kayıtsız ve şartsız bağımsızlık istemiş İtilaf Devletleri ise yüzyılların getirdiği alışkanlıklarla eski düzeni devam ettirmeye çalışmıştır. İngiltere I. Dünya Savaşı'ndan Avrupa'nın en güçlüsü olarak çıkmış, konferansta isteklerini Türkiye'ye kabul ettirebilmek için İtalya ve Fransa ile güçlü bir blok oluşturmuştur. Türkiye'yi yalnız bırakma politikası içerisinde olan İngilizler, konferans boyunca Musul ve boğazlar üzerinde ısrarla dururken, Fransızların üzerinde durdukları konu kapitülasyonlar ve borçlardır. İtalya ise benzer şekilde kapitülasyonlar ve Uşi Antlaşması ile kendisine geçici olarak bırakılan adalar ile ilgilenmiştir.

İsmet Paşa'nın Lozan'da takip ettiği politika ise Sovyet Rusya ile İtilaf Devletleri arasında boğazların statüsü ile ilgili görüş ayrılıklarından faydalanmak olmuştur. Yunanistan ve Balkan ülkeleri

³³ Bilsel, a.g.e., s. 584-636.

³⁴ Bu protokoller için bkz. Bilsel, a.g.e., s. 637-694.

konferans boyunca Türkiye'ye karşı korunmuşlardır. Konferansın geneline hâkim olan İngiliz Dışişleri Bakanı Curzon, Türkiye'yi yalnız bırakma politikasını başarıyla uygulamıştır. Curzon yaptığı tüm açıklamalarda Türklerin İtilaf Devletlerine yenildiği fakat Yunanlıları yendiği görüşünü ileri sürmüştür³⁵.

Lozan Konferansında Osmanlı Devleti'nden arta kalan asırlık sorunlar ile karşı karşıya kalan Türk heyeti çetin bir mücadele vermiştir. Konferansta anlaşmazlığa neden olan ve uzun görüşmeler sonunda çözüme kavuşturulan belli başlı maddeler şunlardır:

Trakya Sınırı: Trakya sınırı meselesi ilk dönemde Curzon'un ikinci dönemde de Rumbold'un başkanlık ettiği Arazi Komisyonu'nda ele alınmıştır. Trakya sınırı konusu Türkiye'nin dışında Bulgaristan Yunanistan ve Sırbistan'ı da ilgilendirmektedir. İtilaf Devletleri konferans boyunca bu devletleri desteklemiş ve Türkiye'nin Avrupa kıtasındaki varlığını mümkün olduğunca sınırlamak istemişlerdir³⁶. Türkiye'nin talebi, Trakya sınırının Doğu Trakya için Karadeniz'den Meriç'in ağzına kadar 29 Nisan 1913 tarihli İstanbul Antlaşması'na göre çizilmesi; Batı Trakya'nın için de halk oylaması yapılmasıdır³⁷. İstanbul Antlaşmasında belirlenen sınır, Türklerin çoğunluk olarak yaşadıkları Karaağaç dâhil Dimetoka'ya kadar uzanmaktaydı. Bu sınır elde edilebilirse hem Meriç'in diğer yakasında küçük de olsa bir toprak parçası elde edilecek, hem de Edirne'nin güvenliği sağlanmış olacaktı. Ayrıca elimizden çıkmış olan Batı Trakya için de Misak-ı Milli'ye uygun olarak plebisit talep edilmiştir. Ancak Batı Trakya'yı ellerinde bulunduran Yunanlılar bölgenin Türklerden değil Neuilly Antlaşması ile Bulgaristan'dan alındığı konusunu gündeme getirmişlerdir. Halk oylamasına hem İtilaf Devletleri hem de Romanya ile Yugoslavya karşı çıkmışlardır³⁸. Yaklaşık bir buçuk ay süren görüşmeler sonunda Doğu Trakya sınırı Türk görüşüne uygun biçimde kabul edilmiştir. Diğer yandan Karaağaç Yunanistan tarafından tazminat karşılığı olarak Türkiye'ye bırakılmıştır.

Adalar konusunda, Gökçeada, Bozcaada Türkiye'ye bırakılırken; halen Yunan işgali altında bulunan Limni, Semadirek, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya adaları Yunanistan'a verilmiştir. Uşi Antlaşması'na göre geçici olarak İtalya'ya verilen Rodos ve 12 ada Lozan'la daimi olarak İtalya'ya bırakılmıştır.³⁹

Suriye Sınırı: Suriye sınırı konusunda Fransızlar 20 Ekim 1921'de imzalanan Ankara Antlaşması'nda belirlenen sınırın aynen korunmasını istemişlerdir. Ankara Antlaşmasında sadece Hatay özel bir statüye tabi tutulmuş ve Osmanlı toprağı sayılan Suriye kendini yönetebilecek hale gelinceye kadar Fransa'nın mandaterliğine bırakılmıştı. Bu durum Lozanda da aynen kabul edilmiştir. Sadece

³⁵ Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, s. 375-380.

³⁶ Budak, a.g.e., s. 317.

³⁷ Seha L. Meray, **Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar Belgeler, C. I**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 291, Ankara 1969, s. 20.

³⁸ Meray, a.g.e., C. I, s. 24-26.

³⁹ Meray, a.g.e., C. II, s. 56-57.

Osman Gazi'nin dedesi Süleyman Şah'ın Suriye'deki Caber Kalesi'nde bulunan mezarı, Türk toprağı sayılacak ve Türk bayrağı asılarak, Türk muhafızlar tarafından korunacaktır⁴⁰.

Irak Sınırı: Bu sınırla ilgili olarak Türkiye, Musul ve Süleymaniye'de halkın büyük çoğunluğunun Türk olduğunu ve bu yüzden Türkiye sınırları içerisinde kalması fikrini savunmuştur. İngiltere ise Mondros Mütareesi'nin imzalanmasından sonra bir oldubitti ile işgal ettiği Musul'un Irak'ta kalmasında ısrarcıdır. Türkiye'nin bölgede halk oylaması yapılması fikri de İngiltere tarafından kabul edilmemiştir. Bu konudaki anlaşmazlık giderilemeyince çözüm, konferans sonrasına bırakılmış ve dokuz ay içinde İngiltere ile Türkiye arasında yapılacak görüşmelerde halledilmesi yoluna gidilmiştir. Bu süre içerisinde uzlaşma olmaz ise konu Milletler Cemiyeti'nde görüşülecektir⁴¹.

Boğazlar Meselesi: Bu konu konferans boyunca en çetin geçen konulardan biri olmuştur. Gerek İtilaf Devletlerinin ve gerekse Rusya, Bulgaristan ve Romanya'nın her birinin boğazlar ile ilgili farklı görüşleri konferansta söz konusudur. Rusya Boğazların ticaret gemilerine açık ancak savaş gemilerine daima kapalı olması tezini ileri sürerken, Romanya Boğazların hem ticaret ve hem harp gemilerine daima açık olması gerektiğini savunmuştur. Bulgaristan ise sadece ticaret gemilerine açık olmasını önermiştir. İtilaf Devletleri bu konudaki isteklerini oldukça detaylı bir şekilde konferansa sunmuşlardır. Buna göre:

-Barış zamanında ve Türkiye'nin tarafsız olduğu şartlarda ticaret gemilerine tam serbesti verilmesi,

-Savaş durumunda tarafsız devletlerin ticaret ve savaş gemilerinin geçişine izin verilecekti. Ayrıca boğazlarda Çanakkale ve Rumeli kıyılarında belirlenen bölgelerin askerden arındırılması ve bir komisyon oluşturularak başkanlığın Türklere verilmesi teklif edilmiştir.

Türkiye ise boğazlar ile ilgili olarak öncelikle denizden gelecek her türlü baskına karşı Boğazlar, İstanbul ve Marmara'nın korunması hakkında teminat istemiştir. İkinci olarak Karadeniz'e geçecek savaş gemilerinin sayısının sınırlandırılmasını talep etmiştir. Ticaret gemileri için barış zamanlarında geçme serbestisi, savaş durumunda ise Türkiye tarafından kontrol hakkı istenmiştir.⁴²

En önemli siyasî konulardan biri olan Boğazlar konusu her ülkenin farklı talepleri karşısında enine boyuna görüşülmüş ve aşağıdaki şekilde sonuçlanmıştır;

Barış zamanında Boğazlardan her türlü geçiş serbest olurken, savaş durumunda ise geçişlere Türkiye karar verecektir.

Barış zamanında Karadeniz'e geçen gemiler, Karadeniz'e kıyısı olan devletlerden en güçlü donanmaya sahip olanın gemisinden daha fazla olmayacaktı. Boğazların güvenliği ve savunulması Birleşmiş Milletlerin güvencesinde olacak Boğazın iki tarafı silahlardan arındırılacak, geçişleri düzenlemek için uluslararası bir komisyon kurulacaktır.

Lozan Konferansı'nda geçici olarak çözüme kavuşturulan Boğazlar meselesi daha sonra 1936'da Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile ele alınıp son haline kavuşturulmuştur.⁴³

⁴⁰ Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, s. 381.

⁴¹ Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, s. 381-382.

⁴² Bayur, a.g.e., s. 124-126.

⁴³ Tevfik Bıyıklıoğlu, Trakya'da Milli Mücadele, C. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992, s. 513-514

Osman Gazi'nin dedesi Süleyman Şah'ın Suriye'deki Caber Kalesi'nde bulunan mezarı, Türk toprağı sayılacak ve Türk bayrağı asılarak, Türk muhafızlar tarafından korunacaktır⁴⁰.

Irak Sınırı: Bu sınırla ilgili olarak Türkiye, Musul ve Süleymaniye'de halkın büyük çoğunluğunun Türk olduğunu ve bu yüzden Türkiye sınırları içerisinde kalması fikrini savunmuştur. İngiltere ise Mondros Mütareesi'nin imzalanmasından sonra bir oldubitti ile işgal ettiği Musul'un Irak'ta kalmasında ısrarcıdır. Türkiye'nin bölgede halk oylaması yapılması fikri de İngiltere tarafından kabul edilmemiştir. Bu konudaki anlaşmazlık giderilemeyince çözüm, konferans sonrasına bırakılmış ve dokuz ay içinde İngiltere ile Türkiye arasında yapılacak görüşmelerde halledilmesi yoluna gidilmiştir. Bu süre içerisinde uzlaşma olmaz ise konu Milletler Cemiyeti'nde görüşülecektir⁴¹.

Boğazlar Meselesi: Bu konu konferans boyunca en çetin geçen konulardan biri olmuştur. Gerek İtilaf Devletlerinin ve gerekse Rusya, Bulgaristan ve Romanya'nın her birinin boğazlar ile ilgili farklı görüşleri konferansta söz konusudur. Rusya Boğazların ticaret gemilerine açık ancak savaş gemilerine daima kapalı olması tezini ileri sürerken, Romanya Boğazların hem ticaret ve hem harp gemilerine daima açık olması gerektiğini savunmuştur. Bulgaristan ise sadece ticaret gemilerine açık olmasını önermiştir. İtilaf Devletleri bu konudaki isteklerini oldukça detaylı bir şekilde konferansa sunmuşlardır. Buna göre:

-Barış zamanında ve Türkiye'nin tarafsız olduğu şartlarda ticaret gemilerine tam serbesti verilmesi,

-Savaş durumunda tarafsız devletlerin ticaret ve savaş gemilerinin geçişine izin verilecekti. Ayrıca boğazlarda Çanakkale ve Rumeli kıyılarında belirlenen bölgelerin askerden arındırılması ve bir komisyon oluşturularak başkanlığın Türklere verilmesi teklif edilmiştir.

Türkiye ise boğazlar ile ilgili olarak öncelikle denizden gelecek her türlü baskına karşı Boğazlar, İstanbul ve Marmara'nın korunması hakkında teminat istemiştir. İkinci olarak Karadeniz'e geçecek savaş gemilerinin sayısının sınırlandırılmasını talep etmiştir. Ticaret gemileri için barış zamanlarında geçme serbestisi, savaş durumunda ise Türkiye tarafından kontrol hakkı istenmiştir.⁴²

En önemli siyasî konulardan biri olan Boğazlar konusu her ülkenin farklı talepleri karşısında enine boyuna görüşülmüş ve aşağıdaki şekilde sonuçlanmıştır;

Barış zamanında Boğazlardan her türlü geçiş serbest olurken, savaş durumunda ise geçişlere Türkiye karar verecektir.

Barış zamanında Karadeniz'e geçen gemiler, Karadeniz'e kıyısı olan devletlerden en güçlü donanmaya sahip olanın gemisinden daha fazla olmayacaktı. Boğazların güvenliği ve savunulması Birleşmiş Milletlerin güvencesinde olacak Boğazın iki tarafı silahlardan arındırılacak, geçişleri düzenlemek için uluslararası bir komisyon kurulacaktır.

Lozan Konferansı'nda geçici olarak çözüme kavuşturulan Boğazlar meselesi daha sonra 1936'da Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile ele alınıp son haline kavuşturulmuştur.⁴³

⁴⁰ Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, s. 381.

⁴¹ Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, s. 381-382.

⁴² Bayur, a.g.e., s. 124-126.

⁴³ Tevfik Bıyıklıoğlu, Trakya'da Milli Mücadele, C. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992, s. 513-514

Kapitülasyonlar: Kapitülasyonlar Lozan Konferansı'nda görüşülen en zor konulardan biri olmuştur. Yüzyıllar boyunca çeşitli padişahların adalet, ticaret ve malî konularda yabancılara vermiş oldukları ayrıcalıklar zamanla devleti tehdit eder bir hal almıştır. I. Dünya Savaşı çıktığında Osmanlı Devleti kapitülasyonları tek taraflı olarak kaldırdığını ilan etmiştir. Ancak bu diğer devletler tarafından kabul görmemiş ve mesele barışa sarkmıştır. Yeni yönetim ise kapitülasyonları tanımadığını ileri sürmüştü ve bunu Lozan'da diğer devletlere onaylatmak zorunda kalmıştır. Lozan'da İkinci Komisyon'da yapılan görüşmelerde Türkiye kapitülasyonların bir ulusun bağımsızlığıyla bağdaşmayacağı ve Türkiye'deki yabancıların durumunun tüm uygar ve bağımsız ülkelerde yürürlükte olan yasalara benzer yasalarla güvence altına alınabileceği tezini ileri sürmüştür. Kapitülasyonlarla ilgili olarak Türkiye'nin en çok üzerinde durduğu konu yabancıları Türk yargısının yetkisinden muaf tutan adli kapitülasyonlardır. Bu konuda Türkiye'nin diğer ülkelerde yürürlükte olan adli sistemden başka bir sistemi asla kabul etmeyeceği noktasında ısrar edilmiştir⁴⁴. Diğer taraftan Fransızların ısrarcı oldukları imtiyazlar da malî konulardadır. Belirli bir zamandan sonra ticarî sözleşmelere dönüşen ve yabancılara Osmanlı topraklarında serbest ticaret yapma yetkisi veren malî imtiyazlar Sevr Antlaşması ile geniş bir şekilde Osmanlı Devleti'ne iade edilmiştir. Ancak Lozan Barış Antlaşması'nda Türk tarafının baskısı sonrasında adli, malî ve idari alandaki tüm ayrıcalıklar kaldırılmıştır⁴⁵.

Osmanlı Borçları: Osmanlı Devleti'nin dış borçları da çözülmesi Lozan'a kalmış sorunlardan biri olmuştur. 1854'ten itibaren Osmanlı Devleti para ihtiyacını dışarıya yaptığı borçlanma ile karşılamıştır. Malî açıdan devleti güçsüzlüğe sürükleyen ve dışa bağımlı hale getiren bu borçlanmalar önce yine borç alarak kapatılmaya çalışılmış daha sonra da belirli gelirler borç karşılığı gösterilmiştir. Bu zaman içerisinde Düyun-ı Umumiye adı verilen yabancı bir kuruluşun ortaya çıkmasına ve ülkenin gelirlerini yönetmesine yol açmıştır. I. Dünya Savaşı'nın masrafları ile birlikte Almanya, İngiltere, Fransa ve İtalya'ya olan borç 303. 7 milyona ulaşmıştır.

Lozan Barış Antlaşması'nda ise Osmanlı Devleti'nden kalan borçlar meselesi borçların bir kısmının ülkeden kopan devletlere paylaştırılması, kalan kısmının Türkiye tarafından ödenmesi şeklinde karar bağlanmıştır. Fakat İtilaf Devletleri tarafından borç taksitlerinin Sterlin veya altın olarak ödenmesi kabul edilmemiş ve Türk parası veya Fransız Frangı olarak ödenmesi kabul edilmiştir. Böylece Osmanlı dış borçları Türkiye, İtalya, Arnavutluk, Yugoslavya, Bulgaristan, Yunanistan, Suriye, Irak, Mısır ve Yemen gibi devletler arasında paylaştırılmıştır⁴⁶.

Azınlıklar Meselesi: Azınlık meselesi de konferansın en tartışmalı geçen konularından biri olmuştur. Türkiye bu meseleyi Milletler Cemiyeti kararlarına ve antlaşmalarda kabul edilen maddelere göre çözümlmek istemiştir. Türkiye bütün ülkelerin kendi ülkelerinde azınlıklara tanıdıkları hakları kendi ülkesinde de aynen uygulamak istemiştir. Böylece geçmişte herhangi bir gruba verilen ayrıcalıklı

⁴⁴ Sonyel, a.g.e., s. 321.

⁴⁵ Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, s. 382.

⁴⁶ Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, s. 384.

durumların ortaya çıkması engellenmek istenmiştir. Barış antlaşması ile ülke içerisindeki tüm gayrimüslimlerin Türk vatandaşı olduğu kabul edilmiştir⁴⁷. Ayrıca Lozan Antlaşması'na ek olarak imzalanan 6 numaralı protokole göre de Doğu Trakya ve Anadolu'daki Rumlarla Yunanistan'daki Türklerin de mübadelesi kararlaştırılmıştır. İstanbul'daki Rumlar ile Batı Trakya'daki (Gümülcine ve Selanik) Rumlar bu değişimin dışında tutulmuştur. Böylelikle 1 Mayıs 1923'ten itibaren Batı Anadolu'da bulunan Rumlarla Yunanistan'da Teselya ve Makedonya'da yaşayan Türkler yer değiştirmiştir⁴⁸. Mübadelelerden sonra Türkiye ulusal bir niteliğe bürünürken, etnik bakımdan tam bir mozaik olan Osmanlı yapısından uzaklaşmıştır.

Savaş Tazminatı: İtilaf Devletleri Lozan Konferansında savaş tazminatını konu etmişler hatta vatandaşlarının uğradıkları zararlar ve ordularının İstanbul'u işgal etmeleri yüzünden ortaya çıkan masrafları da tazminata eklemişlerdir. Ancak Türkiye savaş tazminatı ödemeyi kabul etmemiş buna karşılık İngiltere de kendisine sipariş edilen iki gemi için yapılan ödemeyi iade etmemiştir. Yunanistan'ın ise Batı Anadolu'da yaptığı yıkımdan dolayı tazminat ödemesi kararlaştırılmış ancak içinde bulunulan ekonomik durum dikkate alınarak Yunanistan'ın Karaağaç'ı savaş tazminatı olarak Türkiye'ye vermesi kararlaştırılmıştır⁴⁹.

Lozan Barış Antlaşması'nın Önemi

Lozan Antlaşması dört yıl süren ulusal savaşın sonunda Osmanlı Devleti'nin yerine yeni bir devletin kurulduğunu gösteren ve uluslararası kabul gören bir belge mahiyetini taşır. Bu antlaşma ile gerek İtilaf Devletleri ve gerekse antlaşmada imzası bulunan tüm devletler yeni Türkiye'nin kurulmasını onaylamışlardır. Türkiye açısından ise I. Dünya Savaşı'ndan sonra imzalatılan Sevr Antlaşması'nın geçersiz olduğunun tescili ve parlak bir başlangıç olmuştur. Lozan Barış Antlaşması I. Dünya Savaşı'nın diğer mağlup devletlerine imzalatılan tek yanlı ve haksız antlaşmalardan olmamıştır. Lozan Antlaşması I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıktığı halde mağlup bir devletin dört yıl daha savaşarak kendi koşullarını dayattığı tek antlaşmadır. Bu sayede Osmanlı Devleti ile Avrupa Devletlerinin hesaplaşması ötelenmemiş, sorunların büyük oranda çözülmesi sayesinde Türkiye II. Dünya Savaşı'na katılmak zorunda kalmamıştır.

Lozan Barış'ında çözüme kavuşturulan sorunlar esasında I. Dünya Savaşı'nın bir sonucu olmaktan çok yüzyıllardır Osmanlı Devleti ile Avrupa Devletleri arasındaki ilişkilerin birikmiş problemleridir. Bu çerçevede Lozan Barış'ı da sadece bir barış antlaşması olmaktan uzaktır. Lozan Barış'ı Türkiye'nin Avrupa ve Dünya Devletleri ile bu tarihten sonra kuracağı ilişkilerin biçimini belirlemiştir. Yeni ilişkiler, Dünya Devletleri ile eşit şartlarda ve aynı haklara sahip ulusal devlet olarak yürütülecektir.

⁴⁷ Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, s. 383.

⁴⁸ Turan, a.g.e., s. 290.

⁴⁹ Gencer-Özel, a.g.e., s. 197.